

חיי שרה ג

וואס דאס איז מעין הסיפור אין דער פרשה, אז צווישן די צוויי זין פון אברהם, יצחק און ישמעאל, וואס ישמעאל אל האט גע'טענה'ט⁸ אני גדול (חביב) פון יצחק, ובכ' האט אברהם געמאכט יצחק'ן ליורש; און אזוי אויך האט ער גע'דאגה'ט אויף חתונה מאכן יצחק'ן, ביז „ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק“¹⁰, משא"כ „לבני הפלגשים . . . נתן אברהם מתנות וישראל מעל יצחק בנו בעודנו חי“¹¹, און אויך בנוגע די בני ישמעאל (ע"ד ווי עס איז געווען בנוגע ישמעאל'ן — גרש גר) ווערט דער- ציילט בסיום הפרשה „ואלה שמותם בחצריהם ובטירותם שנים עשר נשיאם לאומותם“¹², אז א פארבונד מיט אברהם. בסגנון אחר קצת: די שייכות בא- שטייט אין דעם, אז כשם ווי דוד האט אויסגעקליבן¹³ בנו הקטן אנשטאט דעם עלטערן זון, אז דער קטן זאל זיין דער ממשיך פון מלכות דוד, עדיז איז בנו הקטן (פון אברהם) יצחק אויסגעקליבן געווארן אלס דער ממשיך פון בית אברהם. און שולל געווען אנדערע קי- נדער, אויך משפחת בנו הגדול — ישמעאל, וואס זיי האבן זיך באזעצט בחצריהם ובטירותם, שנים עשר נשיאם

א. דער דין איז, אז די הפטורה פון א פרשה דארף זיין „מענין הפרשה“, און נאך מער — „מעין“ פון דעם סיום הפר- שה.²

די שייכות צווישן פרשתנו — חיי שרה — און איר הפטורה איז בפשטות: אין דעם וואס דער תוכן ההפטורה זיי- נען די מאורעות און פעולות פון דוד ווען ער איז געווען „זקן בא בימים“ — בדוגמא צו דער פרשה וואס רעדט ברובה וועגן דעם זמן פון „ואברהם זקן בא בימים“.³

און די התאמה איז ניט נאר אין דער ענלעכקייט פון דעם זמן המאורעות — וואס זיינען פארגעקומען ווען אברהם און דוד זיינען געווען „זקן בא בימים“ — נאר אויך אין דעם תוכן הדברים:

אין דער הפטורה ווערט דערציילט וועגן צוויי זין פון דוד, אדוני' און שלמה, און ווי אדוני' „מתנשא לאמר אני אמלוך“, און די השתלשלות הדברים וואס האט געבראכט אז דוד האט גע- שווארן צו בת שבע אז זיין שבועה הקודמת „כי שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על כסא תחת“ — איז „כן אעשה היום הזה“;⁴

- (1) טושיע (וואדה"ז) אירח ר"ס רפד. טור ורמ"א שם ט"ס תכח (ס"ח).
- (2) ראה ב"י לטאור"ח (ועד"ז בשו"ע אדה"ז) סרפ"ג (מתנודה כיון — מגילה כג, א).
- (3) ראה גם כתר שם טוב גאגין ע' תו.
- (4) מ"א בתחלתו.
- (5) כד, א.
- (6) מ"א א, ה.
- (7) שם, ל. ובפשטות הכתובים היינו שימלך בחייו. ראה שם, לד. לט. מו. נ ואילך. וראה מלבי"ם שם, מו. מח. נא. ועוד. וראה לקמן הערה 24. — וראה בארוכה לקריש ח"ל ע' 97 ואילך.

- (8) סנה' פט, ב. ועוד. וראה לעיל ע' 86 ואילך. וש"נ.
- (9) משא"כ ישמעאל שותקח לו אמו אשה מארץ מצרים (וירא כא, כא).
- (10) כה, ה ובפרשי. ולפנ"ז כד, לו. ויתן לו את כל אשר לו' ובפרשי שם. שטר מתנה הראה להם. פרשי שם, ירד.
- (11) כה, ו.
- (12) שם, טז.
- (13) ראה לקמן סעיף ז. ובהנסמן בהערה 24.

מושחין מלך בן מלך שהמלכות ירושה למלך לעולם כו' ואם היתה שם מחלוקת מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת אדוני' כו'.¹⁹ און ווי אחרונים זיינען מבאר'י, אז די מחלוקת צווישן רש"י און רמב"ם איז: לדעת רש"י ווערט די מלוכה אויס ירושה ובמילא איז די משיחה ע"ד הקמת מלך חדש;²⁰ און לדעת הרמב"ם ווערט ירושת המלכות ניט בטל ואפילו ניט נשתנה;²¹ און די משיחה איז בלויז „לסלק המחלוקת". צוצונעמען א צוגע-קומענע זאך.

עפ"י יש לומר, ויומתק מנהג הרמב"ם²² צו מסיים זיין די הפטורה מיטן פסוק „יחי אדוני המלך דוד"²³ לעולם" און מען דערמאנט ניט וועגן משיחת שלמה — ווייל לשיטתו, איז משיחת מלך בן מלך ניט אויף אויפטאן מלוכה נאך „לסלק המחלוקת". און דעריבער איז מען ניט מצרף סיפור

מהל' מלכים (ראה לקמן בפנים). פיה"מ ריש כריתות.

(19) ראה שו"ת דברי נחמ"י אה"ע סי' מה. שו"ת אבני נזר יו"ד סשי"ב סי' ואלף. צפע"נ בכ"מ — הובאו בצפע"נ (המלוכת) להל' כלי המקדש שם. ועוד.

(20) ראה צפע"נ שם.

(21) וי"ל דנפק"מ האם מבאי קרבן נשיא (מלך). ולהעיר מדין דוד באותן ששה חדשים (ירושלמי ר"ה פ"א ה"א. הוריות פ"ג ה"ב). וראה מאירי הוריות יא, סע"א. פרשת דרלים דרוש יא בטופו. אבל ראה שו"ת אבני נזר שם (בהגהה לסכ"ז) דגם אז ה"י לו דין מלך לכל דבר, ורק כיון שהי' נרדף ומתירא מאבשלום מקרי יש ע"ג שררה, והי' דין מיוחד בשעיר דציל מי שאין ע"ג אלא ה' אלקיו בטועל (כמשנה הוריות י, א. וראה רמב"ם הל' שגגות פט"ז הי'). ואכ"מ.

(22) בסדר התפלות סוף ספר אהבה. וכ"ה לכר"כ מנהגים — ראה בהנסמך בהערה 25.

(23) ברמב"ם שם ליתא התיבה „דוד".

לאומותם. וישכנו מחוילה עד שור גו', בלי קשר צו אברהם.

עס בלייבט אבער נאך ניט אינגאנצן גלאטק:

אין דער פרשה ווערט אויך דער-ציילט וועגן דעם זמן נאך מיתת אברהם, אז „ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו גו'".¹⁴ — פארוואס ווערן ניט איינגעשלאסן און געזאגט אין דער הפטורה אויך די ווייטערדיקע פסוקים וואו עס ווערט דערציילט ווי שלמה איז נמשח געווארן „וגם ישב שלמה על כסא המלוכה"¹⁵?

ב. לכאורה יש לומר, אז דאס וואס מ'זאגט ניט אין דער הפטורה דעם המשך הכתובים וועגן משיחת שלמה, איז בהתאם צו שיטת הרמב"ם אין גדר משיחת מלך בן מלך, כולל משיחת שלמה:

די גמרא¹⁶ זאגט אז „אין מושחין מלך בן מלך, ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה" (און די גמרא ענטפערט) „מפני מחלוקת של אדוני'". ווייטער פרעגט די גמרא „מנלן דכי איכא מחלוקת בעי משיחה ולא כל דבעי מלכא מורית מלכותא לבני אמר רב פפא אמר קרא הוא ובניו בקרב ישראל בזמן ששלום בישראל". לערנט רש"י¹⁷ „בזמן ששלום בישראל הוי המלכות ירושה ולא בעי משיחה אבל כי איכא מחלוקת לאו ירושה היא ובעי משיחה בתחלה".

דער רמב"ם¹⁸ פסקנט אבער „ואין

(14) כה, יא.

(15) שם, מו.

(16) הוריות יא, ב. כריתות ה, ב.

(17) כריתות שם ד"ה בזמן. וראה רש"י הוריות

שם ד"ה ירושה.

(18) הל' כלי המקדש פ"א ה"א. ועד"ז ספ"א

משיחת שלמה ווארום שבועת דוד
ו"שבוע המלך גו' כי כאשר נשבעתי לך
בה' אלקי ישראל לאמר כי שלמה בנך
ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי תחת כי
כן אעשה היום הזה" איז מברר בהחלט
המשך המלוכה.²⁴

משא"כ די אנדערע מנהגים²⁵ אז מ'איז
ממשיך בקריאת הפטורה אויך וועגן
דעם ציווי דוד למשוח את שלמה ביו
נאך דער משיחה בפועל²⁶, ופשיטא לויט
דעם אבודרהם²⁷ צו ליינענע ביו נאך
מיתת דוד, "ושלמה²⁸ ישב על כסא דוד
אביו ותכן מלכותו מאד"²⁹, זיינען לויט
ובהתאם מיט שיטת רש"י אז בשעת
ס'איז דא א מחלוקת איז די מלוכה לאו
ירושא היא ובעי משיחה בתחלה, ד.ה. אז
מיט דער משיחה איז מען מקים און
ממנה דעם מלך חדש — דעריבער איז
אויך דער מינוי פון שלמה געווארן
דורך זיין משיחה.

עס בלייבט אבער ניט גלאטטיק: סוף
סוף, וויבאלד אז אין דער סדרה ווערט
דערציילט (ניט נאך ווי אברהם האט

אָוועקגעשיקט די בני הפלגשים כו' און
אויסגעקליבן יצחק, נאך אויך) ווי ס'איז
געווען מעמדו ומעלתו פון יצחק נאך
מיתת אברהם — "ויהי אחרי מות
אברהם ויברך אלקים את יצחק גו'" פון
דאס נ"י ובל' רש"י³⁰ אז דער בעל הבר-
כות דוקא — הקב"ה — בא וברכו, האט
מען אויך אין דער הפטורה געדארפט
לייענען וועגן דעם ווי ס'איז נגמר גע-
ווארן דער מינוי פון שלמה (דורך זיין
משיחה) און ער איז געווארן מלך³¹
בפועל³².

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם
תוספת ביאור בגדר משיחת שלמה:

די גמרא³³ זאגט בנוגע נבואת חנה
"רמה קרני בה"³⁴ רמה קרני ולא רמה
פכי דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה
מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בכף לא
נמשכה מלכותן³⁵.

איז לכאורה ניט פארשטאנדיק: דער
רמב"ם פסק'נט דאך³⁶ "כיון שנמשח דוד
זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו
ולבני הזכרים עד עולם שנאמר³⁷ כסאך

(30) ע"פ מבי"ר פס"א, ו. ו. ש"נ.

(31) ולהעיר מיש נוהגין — הובא באנציקלופדי
שם — דמדלגים ומוסיפים פסוק א, מו.

(32) ובפרט שזה ה"ר עוד בחי דוד, כנ"ל הערה 7.

(33) מגילה יד, א. וש"נ.

(34) ש"א ב, א.

(35) כ"ה במגילה הוריות וכריתות (שנסמן שם).

בתוספתא סנהדרין פס"ד: שאול ויהוא כ"ה מפני
שמלכותן עתידה להשבר דוד ושלמה כ"ה מפני
שמלכותן מלכות עולמים. ובירושלמי שקלים פ"ז
ה"א. שאול כ"ה מלכותן מלכות עוברת כ"ה דוד
ושלמה נמשחו מן הקרן הייתה מלכותן מלכות
קיימת. (ובשניהם: א) אינו פירוש בנבואת חנה, כ"א
בהמשך להדין ד'אין מושחין מלכים אלא מן הקרן,
שאול כ"ה. (ב) מקדים שאול ויהוא לדוד ושלמה.
ואכ"מ.

(36) הל' מלכים פ"א ה"ז.

(37) ש"ב ז, טז.

(24) ראה צפ"ע שם ובצפ"ע עה"ת בהפטורת
פרשתנו דשקוט איך מהני השבועה. וראה
בהפטורים שהובאו לקמן סעי' ז שה"י ע"פ נביא.
וראה חדא"ג מהרש"א הוריות שם סד"ה ואת
יהואחז. שרית דברי נחמי' שם. ושם קרוב לסוף
התשובה ד, לפה"נ קבל שלמה המלוכה מיד בחי
דוד' — ראה לעיל הערה 7.

(25) פרטי המנהגים — ראה אנציקלופדי
תלמודית כרך י"ד בנספחות לערך הפטורה.

(26) מחזור אשכנז עם פ"ה הדרת קדש (שהובא
באנציקלופדי שם).

(27) סדר הפרשיות וההפטורות.

(28) מלכים שם ב, יב.

(29) כ"כ באבודרהם, עד ותכון מלכותו מאד
והיא במלכים. וכן הובא באנציקלופדי שם. ולהעיר
שגם בפ' ויחי מפטירין. ויקרבו ימי דוד למות עד
ותכון מלכותו מאד והיא במלכים, כ"מ באבודרהם
שם.

מלכים זאגט ער בלויז „כדי לסלק המחלוקת“ און איז ניט מוסיף „ולהודיע לכל שזה מלך לבדו וכו“.

ולכאורה: דרכו של הרמב"ם איז טאקע צו פארלאזן זיך אויף דעם וואס ער האט געזאגט פריער⁴², און בנדויז — ה' כלי המקדש קומען דאך פריער פאר הלכות מלכים, דארף ער עס ניט איבערזוכן בה' מלכים.

דא איז אבער די שאלה: מקומו פון אט דעם ענין פון מלכים, וואס ער איז מבאר בפרטיות די ה' מלכים כולל אויך משיחתו, איז מעיקרא בה' מלכים און ניט צווישן די ה' (כלי המקדש כו' כולל דיני) וועגן שמן המשחה, וואס נאר במילא קומען דארט אויך די דיני משיחת מלך בשמן המשחה, ועפ"ז איז לכאורה דער טעם הדין ובפרט דער טעם נוסף „להודיע לכל שזה מלך לבדו“ מקומו נאר אין הלכות מלכים.

ד. איז די נקודת הביאור בזה: דער ענין פון „להודיע לכל שזה מלך לבדו“ איז נוגע בעיקר צו מלכי בית דוד (כדלקמן), און דעריבער: אין ה' כלי המקדש, וואו פרטי הדינים וועגן משיחת מלך קומען אלס פרט אין שמן המשחה, וואס משיחה בשמן המשחה איז נאר ביי „מלכי בית דוד בלבד“⁴³, זאגט ער דארטן אז משיחת מלך בן מלך איז אויך כדי „להודיע לכל שזה מלך לבדו“:

משא"כ אין ה' מלכים — „הלכות מלכים“ (סתם) — וואו ער רעדט וועגן „כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו, און — אז „נביא“ שהעמיד מלך משאר שבטי

יהי נכון עד עולם. דאס הייסט, אז מלכות שלמה איז א המשך „נמשכה מלכותו“ פון מלכות דוד — היינט ווי זאגט מען דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותו, כאילו אז יעדע פון זיי איז א באזונדער מלוכה, עס איז התחלת המלכות (אויך) בא שלמה⁴⁴ (ע"ד ווי שאול ויהוא — וואס יעדערער פון זיי איז געווען א מלך בתחלה, ניט קיין מלך בן מלך) — בשעת אז מלכות שלמה האט זיך אויפגעטאן „כיון שנמשח דוד“ וואס דאמאלס „זכה בכתר מלכות כו' עד עולם, און זיין משיחה איז געווען נאר „כדי לסלק המחלוקת“ ולהודיע לכל שזה מלך לבדו“.

אויך דארף מען פארשטיין: דעם דין אז „אין מושחין מלך בן מלך“ ברענגט דער רמב"ם אין הלכות כלי המקדש און אין הלכות מלכים⁴⁵: אין ה' כלי המקדש זאגט ער דעם לשון הנ"ל „כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזה מלך לבדו“ כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת אדוני ויואש מפני עתלי ויהואחז מפני יהויקים אחיו; אין הלכות

38) ופשיטא שאין לפרש ש„נמשכה מלכותו“ — שלהם עצמם, שלא נפסקה מלכותו בחייהם, כמו בשאול שקרע ה' את ממלכתו ישראל מעליו (ש"א טו, כח). שהרי ה' מלך כל ימי חיי (כפשוט) הכתובים — ש"א קאפ' טז (ואילך) ויהוא נמשכה מלכותו, ועד שבני רבעים ישבו לך על כסא ישראל (מ"ב י, ל). ולהעיר ממ"א י"א, י"א ואילך.

39) ולהעיר דהמשיחה אינה באה להסיר המחלוקת בפועל שהרייז לאחר ש„הסכימו על אחד מהם או שנגררו אחריי הרוב או מינוהו סנהדרין או נביא או כה"ג באיזה צד שידמון לעלות המלוכה ביד א' הרי זה נמשח בשמן המשחה“ (פיה"מ להרמב"ם כריתות שם).

40) כנסמן בהערה 18.

41) ועד"ז בפיה"מ כריתות שם: כדי לסלק המריבה ולהסיר המחלוקת מן ההמון כדי שידעו שזה הוא משיח ה' ויראו מפניו (ועד"ז הוא בתרגום קאפח שם).

42) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ו.

43) כמ"ש בה' כלי המקדש שם ה"ז.

44) ה' מלכים שם ה"ח.

ידעת מלשונות ספרי הנבואה שזכה בה דוד. ובפרוש אמרו כתר מלכות זכה בו דוד, וכן זרעו אחריו עד סוף כל הדורות אין מלך למי שמאמין תורת משה רבינו אלא מזרע דוד ומזרע שלמה דוקא⁵², וכל שהוא מזולת הזרע הנכבד הזה לענין מלכות נכרי קרינא ב' כשם שכל שהוא מזולת זרע אהרן לענין עבודה זר קרינא ב'.

עפ"ז קומט אויס אז דער חילוק פון מלכות בית דוד און מלכי ישראל איז ניט נאָר בנוגע צו זמן — אז מלכי בית דוד זיינען עומדים לעולם, משא"כ מלכי ישראל — נאָר ס'איז אַ חילוק אין דעם עצם גדר המלכות: דוד זכה בכתר מלכות. עצם גדר המלכות איז אַלעמאַל נאָר בדוד ובניו, מערניט אז, בציווי ה' ⁵³קען זיין אז ס'זאל ווערן אַ מלך פרטי משאר שבטי ישראל⁵⁴, ס'איז אָבער ניט „עיקר המלכות“⁵⁵.

ביז אז לגבי מלכות דוד, נכרי קרינא ב' ⁵⁶און ווי ער זאָגט אין מכילתא⁵⁷

(52) בסהמ"צ שלפנינו „אין מלך למי שיאמין תורת משה אדון כל הנביאים אלא מזרע שלמה לבד“.

(53) רדב"ז לרמב"ם שם ה"ח. וראה רדב"ז שם פ"ג ה"ח.

(54) להעיר מדיוק לשון הרמב"ם, נביא שהעמיד מלך כר' ה"ז מלך כר' ולא כתב מלך משאר שבטי ישראל שהעמידו נביא (וכו"ב). וראה מאירי הוריות י"א, ב סדיה משיח זו. על צד אי זה צורך אל על צד עונש שבט יהודה.

(55) ומ"ש בירושלמי הוריות שם מלך ישראל ומלך יהודה שניהם שוין לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה כר' — יל"פ להרמב"ם שהוא ע"ד משי"כ בבבלי שם (יא, ב) לא כ"פ אהדדי. ולענין דשניהם מתכפרין בשעיר דקרינן בתרווייהו שאין על גביו אלא ה' אלקיו (פני משה לירושלמי שם. וראה רמב"ם הל' שגגות שם).

(56) בביאור הרי"ם פערלא לסהמ"צ לרס"ג ח"ג מנין הפרשיות פרשה ז כתב דהרמב"ם חזר בו בתבירו הגדול ממ"ש בסהמ"צ. ולכאורה דוחק הוא. (57) ר"פ בא.

ישראל והי' אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה' הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו כו' שהרי אחי' השילוני העמיד ירבעם ואמר לו⁵⁸ והי' אם שמע⁵⁹ תשמע את כל אשר אצוך ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד גוי' [נאָר ער איז מוסיף אז „אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון“⁶⁰] איז דעריבער בשעת ער זאָגט דאָרט דעם דין אז „אין מושחין מלך בן מלך אלא אם כן היתה שם מחלוקת או מלחמה מושחין אותו“, זאָגט ער נאָר דעם טעם „כדי לסלק המחלוקת“, וועל-כער איז אויך בנוגע מלכי ישראל. כדלקמן.

ה. די הסברה בזה⁶¹:

אע"פ אז לדעת הרמב"ם איז אויך לאחר שזכה דוד בכתר מלכות איז „נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל הרי זה מלך“, כניל — אעפ"כ איז דאָ אַ חילוק עיקרי, ווי דער רמב"ם איז מ-ש"ך⁶² אז „מלכי בית דוד הם העומדים לעולם שנאמר כסאך יהי' נכון עד עולם אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו“, און אפילו בשעת ס'איז דאָ אַ מלך משאר שבטי ישראל איז „עיקר המלכות לדוד“⁶³.

ביז, ווי דער רמב"ם זאָגט אין ספר המצות שלו⁶⁴: אבל⁶⁵ המלכות לבד כבר

(45) מ"א י"א, לה.

(46) בכתוב „והי' אם תשמע גוי“, וליתא „שמע“.

(47) שם ה"י. וראה כס"מ שם.

(48) ראה בארובה לקריש חכ"ח ע' 109 ואילך.

ח"ל ע' 99 ואילך.

(49) הל' מלכים שם ה"ט.

(50) שם ה"ח.

(51) מלי"ת שסב.

(52) נעתק מהעתקת הרי" קאפא. ועד"ז בתרגום

העליר שם.

משנבחר דוד יצאו כל ישראל⁵⁸.

ו. ויש לומר אז דאס איז דער טעם פארוואס נאָר מלכי בית דוד איז מען מושח בשמן המשחה, און ווי ס'איז פאָר-שטאַנדיק פון פשטות לשון הרמב"ם, "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם שנאמר כו", אז דער ענין פון משיחה בשמן המשחה בא דוד איז ניט נאָר נאָך אַ פרט אין זיין מינוי אלס מלך, נאָר דאָס האָט אויפגעטאָן דעם קיום און נצחיות פון מלכות דוד, "עד עולם".

והטעם י"ל: דער שמן המשחה איז דער שמן שעשה משה באופן אַז "יהי זה לי לדורותיכם"⁵⁹ און, "כולו קיים לעתיד לבוא"⁶¹.

(58) וראה גם חינוך מצוה תצנ בסופה, והלא משנמשח דוד המלך נסתלקה זאת המצוה מישראל שלא יהי להם למנות עוד מלך כי דוד וורעו נשיאם עליהם עד כי יבא שילה שיהי מורעו ומלך לעולם ויבין.

(59) ראה קרית ספר לרמב"ם שם, ובמשיחה זו זכתה לו ולבניו עד עולם כו". אמנם כתב זה בהמשך לדברי הרמב"ם בריש הלכה זו.

וצ"ע בדברי הרמב"ם שם, כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה כו' ומאחר שמושחין המלך היו זוכה לו ולבניו עד עולם, דהיינו רק במלכי בית דוד. ולמה סתם בתחלת ההלכה, ורק אח"כ בהמשך ההלכה כתב, "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות כו'". ומזה שהביא הרא"י, שנאמר (ש"א י, א) ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו המדובר בשואל, משמע שמעיקר הדין לפני שנבחר דוד הי' דין זה בשואל כמלך ישראל. וראה כס"מ שם ה"י, ושק"ט בכ"מ אם שאל נמשח בשמן המשחה, כמ"ש ברמב"ם כאן (ראה לקו"ש כ"ג ע' 191) או בשמן אפרסמון (ובגדר מלכות שאול בכלל) — ראה פריק דריא פ"י, פרשי' ותוס' כריתות ה, ב. פרשי' זבחים קב, א ד"ה שאני. מאירי הוריות שם, ובהקדמתו לתהלים. רד"ק לש"א שם. שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קב. מפרשי הש"ס הוריות שם. וראה רמב"ן וחי מט, י"ד. ואכ"מ.

(60) תשא ל, לא.

(61) הוריות וכריתות שם.

(*) וראה לקו"ש כח"ז שם.

און ווי דער רמב"ם זאָגט אין הל' כלי המקדש, "הניחו בכלי לדורות"⁶², ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה⁶³.

און דעריבער פועל'ט די משיחת שמן המשחה אויך דעם, "לדורותיכם", הקיום והנצחיות במלכות, אַז, "מלכי בית דוד הם העומדים לעולם".

אויף דעם זאָגט דער רמב"ם, "אין מושחין מלך בן מלך שהמלכות ירושה למלך לעולם. . ואם היתה שם מחלו-קת מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו: ווען ס'איז נישט קיין מחלוקת, דאָרף אַ מלך בן מלך ניט האָבן קיין משיחה, ווייל די משיחה שמשה את אביו פועל גם בהם והם הוו כמו אביהם"⁶⁴; בשעת אָבער, "היתה שם מחלוקת" — וואָס דעמאָלט איז דער ענין הקיום והנצחיות — פּעולת המשיחה בשמן המשחה — ניט בגלוי ובידיעה בנוגע להבן, דעמאָלט איז מען אים מושח צוליב צוויי ענינים: (א) כדי לסלק המחלוקת (וואָס איז שייך ניט נאָר במלכי בית דוד (בשמן המשחה) נאָר אויך ביי אַ מלך משאר שבטי ישראל (בשמן אפרסמון)). (ב) ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו" — וואָס דאָס איז דער ענין מיוחד שבמלכי בית דוד לבדו⁶⁵.

(62) פ"א סה"ב.

(63) שם סה"י ועי' בפיה"מ כריתות שם. וראה

ראב"ע תשא שם, לג.

(64) עפ"י יומתק ההמשך בפיה"מ כריתות שם.

(65) צפ"ע שבהערה 19.

(66) ועפ"י יל מה שהרמב"ם מסיים בהל' כלי המקדש, וזה שמשה אלישע ליהוא לא בשמן המשחה משחו אלא בשמן אפרסמון — דלכאורה מקומו הי' צ"ל לעיל בה"ז בהמשך למ"ש דאין מושחין ממנו לדורות כו' מלכי בית דוד לבדו" —

(*) וראה קרית ספר להל' כלי המקדש שם שמפרש סיום הלשון ברמב"ם, "ודבר זה מסורת ביד

איז א פרט (ניט אין הל' מלך — וועל-
כער קען זיין אויך ניט „לבדו“, נאָר) אין
דיני שמן המשחה — מגלה זיין אויך באַ
דעם מלך בן מלך (שהיתה עליו מחלו-
ת) דער ענין פון „מלך לבדו“ וואָס איז
דאָ במלכי בית דוד, אַז אויך באַ אים איז
דאָ דער ענין הנצחיות שבהם⁷¹ וואָס
עומדים לעולם⁷².

ז. עפ"י יש לבאר וואָס די גמרא
רעכנט אויס במפורש „דוד ושלמה
שנמשחו בקרן נמשכה מלכותו“⁷³, אע"פ
אַז שלמה איז געווען אַ מלך בן מלך, און
איז נמשח בלויז „לסלק המחלוקת“
כנ"ל:

אע"פ אַז „כיון שנמשח דוד זכה בכתר
מלכות“, וויבאלד אָבער אַז דער המשך
פון דעם עיקר ענין המלכות איז דוקא
ע"י שלמה, ביז ווי דער רמב"ם זאָגט אין
ספר המצות כנ"ל „אין מלך למי שמאמין
בתורת משה אלא מזרע דוד ומזרע
שלמה דוקא“, און דער רמב"ם רעכנט

הפרק אייז לפרט עוה"פ העליו דמלכות בית דוד
שנעשה ע"י משיחתם. משא"כ בהל' כלי המקדש
שלא כתב כל הנזיל. ודוחק.

(71) עפ"י יומתק גם מה שבהל' כלי המקדש
מקדים הרמב"ם בתחלת ההלכה „אין מושחין את
המלך אלא על גבי המעיין“ שהוא כדי שתמשך
מלכותו (הוריות יב, א — כסימ לרמב"ם הל' מלכים
שם הי"א).

(72) עוד שינויים ברמב"ם בין הל' כלי המקדש
והל' מלכים בענין זה: א) בהל' כהמ"ק, ואם היתה
שם מחלוקת, ובהל' מלכים, מחלוקת או מלחמה.
ב) בהל' כהמ"ק, כמו שנמשח שלמה, ובהל' מלכים
— „לפיכך משחו כ"ר“ (ג) בהל' כהמ"ק, מפני
מחלוקת אדוניי, ובהל' מלכים — „מפני אדוניי“
(ראה חז"ל מהרש"א הוריות שם). וראה שערי יוסף
(להחיד"א) הוריות שם. ואכ"מ.

(73) להעיר מקרן אורה להוריות שם, דמפרש
שהחילוק בין קרן ופך הוא מטעם הנזיל גופא, דשמן
המשחה ושמן אפרסמון, כי הפך הוא כלי חרס
ופסול הוא לכלי שרת ושאל ג"כ לא נמשח בשמן
המשחה. וראה לעיל הערה 59.

וואָס דאָס איז אויך דער דיוק והוספה
בלשון הרמב"ם „להודיע לכל שזהו מלך
לבדו“ — דלכאורה „לבדו“ מאי קמ"ל?
נאָר דערמיט מיינט דער רמב"ם ניט נאָר
אַז ער איז דער מלך און ניט דער צוויי-
טער וואָס האָט געפירט די מחלוקת,
נאָר „שזהו מלך לבדו“ אַלעמאַל, ניט
נאָר ווי ס'איז געווען בימי דוד ושלמה⁷⁴,
נאָר אויך בשעת ס'איז דאָ אַ מלך משאר
שבטי ישראל, איז ער „מלך לבדו“ —
„כתר מלכות“ איז זכה דוקא דוד וזרעו
אחריי⁷⁵, עד עולם.

און דעריבער זאָגט דאָס דער רמב"ם
אין הל' כלי המקדש⁷⁶ — וואָרום דאָס

ראה לח"מ ספ"א מהל' מלכים. וי"ל שכתבו בסוף
הלכה יא כדי להודיע שגם טעם המשיחה כשהיתה
שם מחלוקת, להודיע לכל שזהו מלך לבדו אינו
במשיחת אלישע ליהוא.

(67) להעיר ממאירי שקלים שם „ומ"מ במקום
שיש מחלוקת כו' מושחים אותו לפרסם לכל שהוא
המלך. ותו לא“.

(68) ושני שאלו — ראה לעיל הערה 59.
ומלכים דבית חשמונאים — ראה רמב"ם ריש הל'
חנוכה „העמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות
לישראל כו' עד חורבן השני“ — לכאורה איז גדר
מלך גם לא דשאר שבטי ישראל לדעת הרמב"ם
שהוא דוקא כשנב"א העמיד מלך, שלא היו בימי בית
שני. וראה רדב"ז הל' מלכים פ"ג הי"ח. וצ"ע. וראה
ירושלמי הוריות שם. קרן אורה שם יא, סע"א.
צפ"ע שם ע"ב ד"ה התם. וראה רמב"ן ויחי שם.
ואכ"מ.

(69) ומלכי שאר שבטי ישראל „נכרי קרינא כ"ר“,
כנ"ל ס"ה.

(70) ע"פ הנזיל בפנים לכאורה יש לפרש גם
להעיר, שזה שהרמב"ם השמיט בהל' מלכים הטעם
להודיע לכל שזהו מלך לבדו הוא מפני שבא
בהמשך למש"כ בהלכות לפניו במעלת מלכי בית
דוד („כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי
המלכות לו ולבניו כ"ר“, עיקר המלכות לדוד,
מלכי ביד הם העומדים לעולם כ"ר), ולכן בסוף

חכמים דדוקא למלכי בית דוד (מושחין בשמן
המשחה) דכתיב משחת קודש יי' זה לי לאותם שהם
שלי שהם מלכי בית דוד.

ישראל" פון מלכות כנ"ל במכילתא, ווערט עדיז געזאגט בנוגע לשלמה"י, "ויבחר ה' גוי בי מכל בית אבי להיות למלך על ישראל לעולם גוי בי רצה להמליך על כל ישראל ומכל בני כי רבים בנים נתן לי ה' ויבחר בשלמה בני לשבת על כסא מלכות ה' על ישראל, ובמילא יצאו כל שאר בני דוד.

און דעריבער איז מען כולל ביידע צוזאמען, "דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן: וויבאלד אז די נצחיות פון מלכות דוד איז געזאגט געווארן במיוחד און נאך ביחס לשלמה כנ"ל, "והכינותי את כסא מלכותו על ישראל עד עולם", איז דאס גופא אויך נמשך געווארן במשיחת שלמה, "להודיע לכל שזהו מלך לבדו",

און דעריבער איז דער שם מלכות נקרא ע"ש שניהם, דוד ושלמה.

ח. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר דעם "מענין הפרשה" פון דער הפטורה, בתוכן ענינם, און אויך דעם המשך צו דער פרשה:

דאס וואס "מלכי בית דוד הם העומדים לעולם", און ווי דער לשון בסיום ההפטורה — וואס בת שבע האט געזאגט לאחר ווי דוד האט געשווארן "כן אעשה היום הזה" (אז שלמה וועט זיין דער מלך) — "יחי אדוני המלך דוד לעולם", אז "לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם", אפילו ווען זיי פירן זיך ניט כדבעי ח"ו, "הקב"ה הבטיחו בכך שנאמר" אם יעזבו בניו תורתי ובמשפטי לא ילכון ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים

דאס אריין" אין (דעם עיקר ה"ב פון) די י"ג עיקרים, ומכלל היסוד הזה (פון ימות המשיח) . . שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד",

קומט במילא אויס, אז מלכות שלמה ומשיחתו איז ניט בלויז א המשך" פון מלכות דוד וויבאלד ער איז געווען בפועל דער וואס האט יורש געווען מלכות דוד, נאך דער גדר פון מלכות בית דוד, א מלכות "עד עולם", איז געקומען (נאך דוד'ן) דוקא — ע"י מלכות שלמה.

וואס דערפאר געפינט מען אז מלכות שלמה איז געווען אויסגעטיילט פון אלע אנדערע מלכי בית דוד, וואס ער איז געווען "מלך לבדו" בפועל ובגלוי פונקט ווי דוד אביו, ניט אזוי ווי די אנדערע מלכי בית דוד וועלכע זיינען ניט געווען מלך לבדו על כל ישראל, ווארום ע"פ נביא איז געווארן א מלך משאר שבטי ישראל אויף די עשרת השבטים.

און דער טעם אויף דעם — ווייל אויף מלכות שלמה איז געווען א נבואה מפורשת צו דוד מתחלה אויף דער נצחיות פון מלכות שלמה, "הנה" בן נולד לך הוא יהי איש מנוחה גוי שלמה יהי שמו גוי הוא יבנה בית לשמי . . והכינותי את כסא מלכותו על ישראל עד עולם".

נאכמער: כשם ווי עס ווערט געזאגט בחירה מיוחדת בנוגע לדוד, "ויבחר בדוד עבדו", וואס ע"ז איז "יצאו כל

(74) בפיהם סנהדרין פ' חלק.

(75) ולהעיר משרת אבני גזר שם סיהיו בפי

משיחת שלמה מפני מחלוקת אדוני.

(76) דהיא כב, ט"ז.

(77) תהלים עח, ע.

(78) דהיא כח, ד"ה.

(79) רמב"ם הל' מלכים שם היז.

(80) תהלים פט, לא, שם, לג"ד.

נגמר געווארן בשלימות (בפרשתנו), אז „ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק“⁸⁵, ביז לידת יעקב (בפ' תולדות), דוקא דע-מאלט איז נגמר געווארן די שלימות ענין האבות, „אין קורין אבות אלא לשלשה“⁸⁶.

ט. ויש לומר אז דער „מענין הפר-שה“ בהפטורה זו איז ניט בלויז אין דער תוכנדיקער שייכות פון מלכות בית דוד, דוד ושלמה, מיט די אבות, נאך אויך אין דעם וואס דער גמר הבחירה באברהם ויצחק — יסוד פון עם ישראל — ווערט נתגלה במלכי בית דוד.

די הסברה בזה:

דער גמר און שלימות פון אן עם איז דוקא בשעת ער ווערט אן עם אחד ביחד, ניט ווען יעדער איינער איז בפ"ע. און דאס ווערט אויפגעטאן ע"י המלך, ובלשון הרמב"ם וועגן דער מצוה פון מינוי מלך⁸⁷: שצונו למנות עלינו מלך יקבץ כל אומתנו וינהיגנו⁸⁸. און דערי-בער דריקט זיך אויס די בחירה פון כללות עם ישראל אלס איין עם אין דעם וואס דער אויבערשטער האט בוחר געווען א מלך על ישראל לעולם, די בחירה בדוד ובשלמה — „מלכי בית דוד . . העומדים לעולם“, וואס על ידם קומט די „מלכות ה' על ישראל“⁸⁹.

נאך אז ענין אין דעם: ווי גערעדט שוין כמה פעמים איז מלכות בית דוד

עונם וחסדי לא אפיר מעמו" — איז ווי-באלד אז כתר מלכות בא דוד איז פאָר-בונדן מיט בחירת הקב"ה, איז ניט שייך אין דעם קיין הפסק (אמית) ושינוי.

און דאס איז ע"ד ווי די אויס-געטיילקייט פון אידן מצד דעם וואס זיי זיינען בני אברהם יצחק ויעקב: דאס וואס די אבות, אברהם יצחק ויעקב האבן ממשיך געווען לבניהם אחריהם לכל אחד ואחת מעם ישראל, איז דאס עד סוף כל הדורות⁹⁰.

ווייל די בחירת הקב"ה „אשר בחרת באברהם“⁹¹ איז ניט שייך בזה קיין שינוי.

וכשם ווי בא מלכי בית דוד איז דער ענין פון „יחי אדוני המלך דוד לעולם“ געווארן בפועל אין דעם המשך המלוכה, אין דעם וואס „שלמה בנך ימלוך אחריי“, ווארום „ויבחר בשלמה בני לשבת על כסא מלכות ה' על ישראל“, כנ"ל, עד"ז בפרשתנו איז דער המשך פון אברהם (אשר בחרת באברהם) ארויסגעקומען אין דעם קיום הבטחת ה' „כי יצחק יקרא לך זרע“⁹², יצחק איז ממשיך בפועל דעם בית אברהם.

ועפ"י יש לומר אז דעריבער ווערט לנוסח הרמב"ם (וכמנהג רוב ישראל עתה) ניט געזאגט בהפטורה דער פסוק וועגן מלכות שלמה בפועל, ווייל אויך בפרשתנו איז דער ענין האבות, אברהם יצחק (ויעקב), אלס יסוד פון כל עם ישראל וואס זיי האבן ממשיך געווען לבניהם אחריהם עד עולם⁹³ איז נאך ניט

(85) נדרים לא, א. וראה פרש"י ויצא כח, טו.

רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ז.

(86) ברכות טז, ב.

(87) סהמ"צ מ"ע קעג.

(88) בתרגום קאפא, שיאחד את דברתנו וינהיג

את כולנו. ובתרגום העליר בהערות, שיעמיד

אמונתנו וינהיג כולנו.

(81) ובלשון התנאי (פ"ח) „האבות הן הן

המרכבה ועל כן זכו להמשיך גר"ג לבניהם אחריהם

עד עולם מעשר ספירות דקדושה כר"י.

(82) נחמ"ט, ז.

(83) וירא כא, יב.

(84) תניא פ"ח.

מען מיט מנוחה ונחלה של שכינה, די השראת השכינה, „זה הוא בית ה' האלקים גוי“⁹³, „זאת“⁹⁴ מנוחתי עדי עד“⁹⁵.

און דעריבער איז דער גילוי הבחירה באברהם והאבות שלאחריו אלס אבות פון עם ישראל געקומען בעת הקיום פון „יחי אדוני המלך דוד לעולם“, מלכות דוד ושלמה, וואס על ידם איז געווען בנין בית הבחירה — השראת השכינה בקביעות בעם ישראל.

(משיחות ש"פ וירא וש"פ ח"ש תשמ"ג)

פארבונדן מיטן ביהמ"ק, כמ"ש⁹⁶, „לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל“⁹⁷. און דעריבער איז דער בנין בית הבחירה געווען דוקא ע"י דוד (וואס האט אלץ צוגעגרייט לבנות הבית⁹⁸) און שלמה (וואס „הוא יבנה בית לשמי“ בפועל).

וואס דורך דער בחירה במלכי בית דוד און בנין הבית זיינען אידן געקומען אל המנוחה ואל הנחלה⁹⁹, צוזא-

89) מ"א ת, טז. וכמו שהקשה בזוהר ח"ב קצח, א. נתבאר בלקו"ש חל"צ ע' 199 ואילך.

90) וי"ל דמטעם זה ממנין מלכות ב"ד בירושלים ואין ממנין אותן (מלכי ישראל) בירושלים לעולם (רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"י).

91) דה"א קאפ' כח"כט.

92) ראה יב, ט. פרשי עה"פ ממגילה י, א. זבחים

קיט, א.

93) דה"א כב, א. וראה ש"ב ז, ב.

94) תהלים קלב, יד.

95) רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ג. וראה

בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 466 ואילך. חכ"ד ע' 79 ואילך.

תולדות

מעשר אויך פון זאכן וועלכע זיינען פטור ממעשר.

עפ"ז איז אבער תמוה: ווען עשו וואלט בפועל מפרש געווען מעשר פון מלח און תבן וואלט דאס געקענט ווייזן אויף דקדוק במצות: אבער באס פרעגן ווי אזוי מ'שיידט פון זיי אפ מעשר, איז ניט בלויז אז דערמיט האט ער ניט גע- קאנט אויסנעמען ביי יצחק'ן, נאר אדרבה, ווארום די שאלה ווייזט גאר אויף זיין עמ'הארצות — אז ער ווייס ניט הלכות מעשר!

נאך מער: עשו האט זיך דאך גע- האדעוועט ביי יצחק'ן אין שטוב א סך יאָרן פון זיין קינדהייט און יוגנט: און אויב ער איז טאקע אזא וואס זוכט צו זיין א מדקדק במצות — ווי ער האט זיך געוואלט ארויסווייזן — האט ער געוויס נאכגעקוקט ווי יצחק איז מקיים מצות און האט זיכער געדארפט באמערקן אז יצחק גיט ניט קיין מעשר פון מלח ותבן — היינט ווי אזוי האט ער געמיינט אויסנעמען ביי יצחק'ן מיט דער שאלה „היאך מעשרין כו'“!

די תמ' איז נאך גרעסער:

דער תוכן פון פרש'י זה (ווי עשו האט געוואלט באווייזן יצחק'ן אז ער איז א מדקדק במצות) שטייט סיי אין תנחו- מא' און סיי אין בראשית רבה'. אין תנחומא שטייט עס מיט א שינוי לשון', אז עשו האט געפרעגט יצחק'ן „מהו

א. אין פסוקי „ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה גו'“, שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „יודע ציד“ און איז מפרש: „לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן? כסבור אביו שהוא מדקדק במצות“.

לערנען מפרשים', אז דאס וואס עשו האט געפרעגט וועגן מלח און תבן דוקא — איז ווייל זיי זיינען אינגאנצן פטור פון מעשר, אויך מדרבנן (און דערמיט האט עשו געוואלט ווייזן אז ער איז אזויפיל מדקדק במצות ביז אז ער גיט

(1) פרשתנו כה, כו.

(2) בריב"א עה"ת כאן: את הדמאי ואת המלח ואת התבן. וצ"ע.

(3) ראה רע"ב, רא"ם (ועוד) כאן ההכרח ע"ד הפשט שלא לפרש „יודע ציד“ כפשוטו.

[אף שרש"י עצמו: (א) מפרש „איש שדה“ — „וצודה בקשתו חיות ועופות“ (והרי זה ענין נוסף על „איש שדה“ — „אדם בטל“ (וראה רא"ם וגורא שם) — ודלא כתי הא ברא"ם). (ב) עה"פ (שם, כח) ציד בפיו מפרש בפי' הראשון. כתרומה (ענין הצידה כפשוטו), ורק בפי' הב' (ומדגיש שזהו „מדרשו“) מפרש „שהי' צד אותו ומרמהו בדבריו“ (וראה נחלת יעקב על פרש"י שם).]

יש להוסיף עוד: אם נפרש „יודע ציד“ כפשוטו, הו"ל להקדים „איש שדה“ ל„יודע ציד“ (שהרי צידה כפשוטה הוא רק לאחר היותו בשדה). ומה מוכרח שהענין „יודע ציד“ הי' עוד בהיותו בבית טרם יציאתו לשדה.

ועפ"ז יומתק ג"כ הכרחו של רש"י לפרש שהמרמה היא בזה ששואלו... היאך מעשרין כו', ולא פ' כהראב"ע שהענין דמלא מרמות' שייך לצידה כפשוטה.

(4) רע"ב, רא"ם גורא ועוד. וראה פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה.

(*) ושנאי פרש"י לעיל (נח י, ט) — ששם מפורש „לפני ה'“.

(5) כן הקשה גם במשכיל לדוד כאן. וראה גם דברי דוד (להט"ז) כאן. וראה לקמן הערה 10.

(6) פרשתנו ח.

(7) פס"ג, י.

(8) ועודו הוא בפסיקתא דר"כ שם.